

GRUNDLAGSUTSKOTTETS UTLÅTANDE 15/2006 rd

Regeringens proposition med förslag till lagar om ändring av lagstiftningen om immateriella rättigheter

Till lagutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 4 april 2006 en proposition med förslag till lagar om ändring av lagstiftningen om immateriella rättigheter (RP 26/2006 rd) till lagutskottet för beredning och bestämde samtidigt att grundlagsutskottet ska lämna utlåtande till lagutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- äldre regeringssekreterare Sami Sunila, handels- och industriministeriet
- specialmedarbetare Kirsi Neiglick, justitieministeriet
- professor Olli Mäenpää
- professor Teuvo Pohjolainen
- professor Veli-Pekka Viljanen.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att lagen om säkerställande av bevisning i tvistemål som gäller immateriella rättigheter, upphovsrättslagen och vissa lagar om immateriella rättigheter ska ändras. Det huvudsakliga syftet med propositionen är att genomföra direktivet om säkerställande av skyddet för immateriella rättigheter som gavs 2004. I förslagen ingår bestämmelser om bl.a. skyldighet för svaranden att ge nödvändig information i ett tvistemål som gäller kränkning av immateriella rättigheter, föreläggande om avbrytande mot tjänstetillhandahållare och offentliggörande av en dom i ett tvistemål på svarandens bekostnad.

Avsikten är att lagarna skall träda i kraft den 29 april 2006, då tiden för att genomföra direktivet löper ut.

I motiveringen till lagstiftningsordningen bedöms den föreslagna lagstiftningen med tanke på skyddet för privatlivet i 10 §, yttrandefriheten i 12 § och garantierna för en rättvis rättegång i 21 § i grundlagen. Regeringen anser att lagen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Men på grund av vissa aspekter på den svarandes rättssäkerhet i samband med interimistiskt föreläggande har regeringen funnit det tillrådligt att begära utlåtande i saken av grundlagsutskottet.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Föreläggande om avbrytande

Förslaget. Med stöd av 60 c § i det 2 lagförslaget kan domstolen förordna att den som gör material som påstås kränka upphovsrätten tillgängligt för allmänheten ska avbryta åtgärden. I sak ingår 60 c 1 och 2 mom. som sådana i gällande upphovsrättslag. Paragrafen fick sin nuvarande utformning efter grundlagsutskottets utlåtande (GrUU 7/2005 rd) i saken. Paragrafens nya 3 mom. avser att genomföra artikel 9.4 i direktivet om säkerställande av skyddet för immateriella rättigheter. Motsvarande bestämmelser finns i 48 a § i det 3 lagförslaget, 37 b § i det 4 lagförslaget, 18 a § i det 5 lagförslaget, 29 a § i det 6 lagförslaget, 57 b § i det 7 lagförslaget, 35 a § i det 8 och 36 a § i det 9 lagförslaget.

Domstolens föreläggande om avbrytande medan talan om förbud är under behandling. Med stöd av 60 c § 1 mom. i det 2 lagförslaget kan domstolen när den behandlar talan förordna att en tjänstelevererande mellanhand avbryter åtgärder som gör material som påstås kränka upphovsrätten tillgängligt för allmänheten.

Förslaget är relevant med tanke på yttrandefriheten i 12 § 1 mom. i grundlagen. Till den här grundläggande rättigheten hör att framföra, sprida och ta emot information, åsikter och andra meddelanden utan att någon i förväg hindrar det. I bestämmelsen avser offentliggörande alla former av offentliggörande, spridning och förmedling (RP 309/1993 rd). Bestämmelsen måste bedömas med hänsyn till de allmänna villkoren för att inskränka de grundläggande fri- och rättigheterna.

Föreläggandet om avbrytande avser att hindra att material som kränker upphovsrätten görs tillgängligt för allmänheten. Upphovsrätten hör till de immateriella rättigheter med förmögensvärde som är tryggade i 15 § i grundlagen (RP 309/1993, GrUU 7/2005 rd, s. 2/I). Den föreslagna lagstiftningen har därmed givetvis ac-

ceptabla och tungt vägande skäl med tanke på de grundläggande fri- och rättigheterna.

För proportionaliteten är det enligt grundlagsutskottets mening viktigt att lagstiftning som skyddar upphovsrätten beaktar alla i regleringshänseende viktiga grundläggande rättigheter på ett balanserat sätt. Bestämmelserna får exempelvis inte oskäligt begränsa vare sig rättighetshavarens eller användarens rättigheter (GrUU 7/2005 rd, s. 2/II). Balansen mellan upphovsrätten och yttrandefriheten bör beaktas på behörigt sätt också när den nu aktuella lagstiftningen tolkas och tillämpas.

Det relevanta är alltså att domstolen kan förordna om avbrytande bara om det inte kan anses oskäligt med hänsyn till rättigheterna för den person som gjort materialet tillgängligt för allmänheten eller med hänsyn till mellanhanders eller upphovsmannens rättigheter. Skäligheten bör enligt utskottets mening bedömas också med hänsyn till om de grunder som käranden anför till stöd för sitt yrkande är sakliga eller inte. Ett föreläggande om avbrytande kan t.ex. inte bygga bara på kärandens ensidiga och subjektiva uppfattning i saken (se GrUU 60/2001 rd, s. 2/II). Av det statsförfattningsrättsliga proportionalitetskravet följer nämligen enligt utskottet att föreläggandet om avbrytande inte får ingripa i åtgärder för att göra ett material tillgängligt för allmänheten i större utsträckning än vad som är nödvändigt för att skydda upphovsrätten. Om bestämmelsen förstås och tillämpas på detta sätt är den inget problem i konstitutionellt hänseende.

Domstolens föreläggande om avbrytande innan talan har väckts. Med stöd av 60 c § 2 mom. i det 2 lagförslaget kan domstolen meddela interimistiskt föreläggande om avbrytande redan innan talan om förbud enligt 60 b § har väckts. Utom att villkoren i 1 mom. ska vara uppfyllda bör det då också vara uppenbart att upphovsrätten i annat fall allvarligt äventyras. Innan föreläggandet meddelas ska domstolen bereda både mellanhanden och den påstådda intrångsgöraren

tillfälle att bli hörda. Föreläggandet förfaller om inte talan om förbud väcks inom en månad från föreläggandet. Bestämmelsen kan anses lämplig med tanke på kravet på rättssäkerhet och proportionalitet inte minst med beaktande av vad utskottet anför om 1 mom.

Domstolens föreläggande om avbrytande utan hörande. Enligt 60 c § 3 mom. i det 2 lagförslaget kan domstolen på begäran interimistiskt meddela föreläggande också utan att höra den påstådda intrångsgöraren, om ärendets brådskande natur kräver det. Enligt propositionens motivering ska mellanhanden däremot alltid beredas tillfälle att bli hörd innan föreläggande meddelas.

Rätten att bli hörd hör till garantierna för en rättvis rättegång i grundlagens 21 § 2 mom. Grundlagsutskottet har ansett att en bestämmelse om föreläggande utan att motparten hörs i sig är möjlig, om denne inte har kunnat höras så skyndsamt som ärendet nödvändigt kräver. Motparten kan ha lämnats ohörd inte bara för att det i praktiken varit omöjligt att vänta längre på grund av ett särskilt skyndsamhetsintresse i saken utan också för att motarten över huvud taget inte är känd eller nåbar för att höras. Utskottet har ändå krävt att den grundlagsenliga huvudregeln i bestämmelsen ska vara att motarten hörs (GrUU 60/2001 rd, s.3-4).

Utgångspunkten är att motparten ska höras enligt 60 c § 2 mom. innan föreläggande om avbrytande meddelas. Förfarandet i 3 mom. gäller bara undantagsfall där ärendet är så brådskande att ett föreläggande nödvändigt måste meddelas utan att den påstådda intrångsgöraren hörs. Till denna del är lagförslaget inget problem med tanke på 21 § 2 mom. i grundlagen, inte minst som den påstådda intrångsgöraren direkt efter föreläggandet ska beredas tillfälle att bli hörd.

Ett interimistiskt föreläggande som meddelats den påstådda intrångsgöraren gäller tills något annat bestäms. Men enligt motiveringen förefaller bestämmelsens syfte att vara att föreläggandet om avbrytande ska återtas om domstolen efter att ha hört den påstådda intrångsgöraren kommer till att föreläggandet saknar grund, el-

ler om den påstådda intrångsgöraren inte kan nås inom en skälig tid. Det är viktigt att bestämmelsen får en formulering som bättre svarar mot det här syftet i motiveringen, anser utskottet.

För konsekvensen i bestämmelsen och parternas rättssäkerhet är det ett problem att ett föreläggande om avbrytande som meddelats utan att parterna hörts—i motsats till ett föreläggande enligt 2 mom. som är bundet av starkare procedurala villkor—inte ser ut att förfalla även om talan inte väcks inom en månad från föreläggandet. Därför är det viktigt att paragrafens 3 mom. kompletteras med en hänvisning lik den i 2 mom. till att föreläggandet om avbrytande förfaller om talan inte väcks inom utsatt tid. Fristen kan enligt utskottets mening åtminstone inte vara längre än en månad enligt 2 mom.

Anmärkningarna ovan gäller också 48 a § 3 mom. i det 3 lagförslaget, 37 b § 3 mom. i det 4 lagförslaget, 18 a § 3 mom. i det 5 lagförslaget, 29 a § 3 mom. i det 6 lagförslaget, 57 b § 3 mom. i det 7 lagförslaget, 35 a § 3 mom. i det 8 lagförslaget och 36 a § 3 mom. i det 9 lagförslaget.

Offentliggörande av en dom på svarandens bekostnad

Domstolen kan utifrån 59 a § i det 2 lagförslaget i ett tvistemål som gäller kränkning av upphovsrätten på yrkande av käranden ge denne tillstånd att på svarandens bekostnad vidta åtgärder för att sprida uppgifter om en laga kraft vunnit dom i vilken svaranden har konstaterats ha kränkt upphovsrätten. Genom bestämmelsen sätts artikel 15 i direktivet om immateriella rättigheter i kraft. Liknande bestämmelser om offentliggörande av domar finns i 41 a § i det 3 lagförslaget, 40 a § i det 4 lagförslaget, 23 a § i det 5 lagförslaget, 33 a § i det 6 lagförslaget, 60 a § i det 7 lagförslaget, 36 a § i det 8 lagförslaget och 38 a § i det 9 lagförslaget.

Det väsentliga i den föreslagna bestämmelsen är att det blir möjligt att offentliggöra en dom på svarandens bekostnad. Tillståndet begränsas till uppgifter om domen om inte spridningen av uppgifter har begränsats i någon annan lag. Att tillstånd beviljas eller inte beviljas inverkar således inte t.ex. på domens offentlighet. Tillståndet

innebär kostnader för svaranden, men maximibeloppet ska fastställas av domstolen efter skälighetsprövning. Grundlagsutskottet ser inte den föreslagna bestämmelsen som något problem med tanke på grundlagen.

Bestämmelsernas formulering kan ge det intrycket att det behövs tillstånd för att offentliggöra uppgifter om en dom. Det är lämpligare att föreskriva t.ex. att domstolen har befogenhet att bestämma att käranden får sprida uppgifter om endom på svarandens bekostnad.

Rätt till information vid en rättegång i ett tvistemål

Med stöd av 7 a § i det 1 lagförslaget kan domstolen på yrkande av käranden bestämma att en svarande ska ge nödvändig information om de varors och tjänsters ursprung och distributionskanaler som har kränkt en immateriell rättighet. Genom bestämmelsen verkställs artikel 8 i direktivet om immateriella rättigheter.

Förslaget måste bedömas med tanke på grundlagens 21 § om garantierna för en rättvis rättegång. Det är betydelsefullt att bestämmelsen innehåller en särskild informationsskyldighet för den ena parten i ett tvistemål och att den är

mer omfattande än vid rättegångar i tvistemål i allmänhet. Men den särskilda skyldigheten för svaranden att ge information kan anses rätt avvägd eftersom den inte får orsaka oskälig olägenhet för svaranden i relation till hur betydelsefullt det är att uppgifter offentliggörs och eftersom villkoret för skyldigheten är att svaranden har konstaterats ha kränkt immateriella rättigheter i kommersiell skala.

För en konstitutionell bedömning av bestämmelserna spelar det dessutom en central roll det som föreskrivs om vittne i 17 kap. 24 § i rättegångsbalken gäller för skyldigheterna och rättigheterna för en svarande som fått ett åläggande. Därmed är förslaget inget problem med tanke på kravet i grundlagens 21 § om garantierna för en rättvis rättegång att ingen behöver vittna mot sig själv (RP 309/1993 rd, se också artikel 14.3 g) i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter).

Utlåtande

Grundlagsutskottet meddelar

att lagförslagen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Helsingfors den 12 maj 2006

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Kimmo Sasi /saml
medl. Hannu Hoskonen /cent
Roger Jansson /sv
Johannes Koskinen /sd
Irina Krohn /gröna
Klaus Pentti /cent

Markku Rossi /cent
Simo Rundgren /cent
Seppo Särkiniemi /cent
Astrid Thors /sv
Jan Vapaavuori /saml
ers. Veijo Puhjo /vänst.

Sekreterare var

utskottsråd Petri Helander.